

สรุปรายงานการประชุมผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาโครงร่างงานวิจัย

เรื่อง

การศึกษาความเป็นไปได้ของการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดในการรักษาผู้ป่วยธาลัสซีเมีย ชนิดรุนแรงในระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

ในวันอังคาร ที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๔ เวลา ๑๕.๐๐ – ๑๗.๐๐ น.

ณ ห้องประชุม ๑ โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ

อาคาร ๖ ชั้น ๖ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข จังหวัดนนทบุรี

ผู้เข้าร่วมประชุม

๑.	ศ.นพ.วินัย สวัสดิ์	มูลนิธิโรคโลหิตจางธาลัสซีเมียแห่งประเทศไทย
๒.	ศ.นพ.สุทัศน์ ฟูเจริญ	ศูนย์วิจัยธาลัสซีเมีย มหาวิทยาลัยมหิดล
๓.	รศ.นพ.ปัญญา เสกสรรค์	คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๔.	ผศ.พญ.กสิณสไบ สรรพกิจ	คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
๕.	นพ.ปานเทพ คณานุรักษ์	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
๖.	คุณวรรณณา เอียดประพาล	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
๗.	คุณวนิดา จิตรวิมลรัตน์	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
๘.	คุณสาวตรี ภิรมย์กิจ	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
๙.	ดร.นพ.ยศ ตีระวัฒนานนท์	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ (HITAP)
๑๐.	ผศ.ดร.อุษา ฉายเกล็ดแก้ว	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ (HITAP)
๑๑.	ภญ.พัทธรา ลีพหรวงศ์	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ (HITAP)
๑๒.	Ms.Yu-Chen Lee	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ (HITAP)
๑๓.	ภก. สุรัชย์ โกติรัมย์	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ (HITAP)

เริ่มประชุมเวลา ๑๕.๐๐ น.

การเสนอโครงการวิจัยและการอภิปรายเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัย

ภญ.พัทธรา ลีพหรรค์ นำเสนอโครงการวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ โดยเริ่มต้นจากบทนำ ระเบียบวิธีวิจัย กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย และกำหนดเวลาของแผนการดำเนินงานวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้โครงสร้างและอภิปราย ซึ่งมีประเด็นสำคัญต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. จำนวนอุบัติการณ์การเกิดโรคมะเร็งชนิดเม็ดเลือดขาวที่ระบุในโครงร่างจำนวน ๔,๒๕๓ คน เป็นค่าที่ใกล้เคียงกับจำนวนผู้ป่วยใหม่ในปัจจุบัน จึงสามารถยอมรับได้ อย่างไรก็ตามควรตรวจสอบเพิ่มเติมเนื่องจากจำนวนผู้ป่วย ณ ขณะนี้อาจจะมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากจำนวนประชากรไทยเพิ่มขึ้นจึงอาจมีค่าอุบัติการณ์ที่ลดลงเล็กน้อย

๒. สำนักงานหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (สปสช.) จะพิจารณาเฉพาะการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดจากพี่น้อง (Related hematopoietic stem cell transplantation; Related HSCT) ให้อยู่ในชุดสิทธิประโยชน์ เนื่องจากการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดจากผู้บริจาคที่ไม่ใช่พี่น้อง (Unrelated HSCT) ไม่มีความคุ้มค่าในบริบทของประเทศไทย อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ เช่น ต้นทุนสูงกว่า มีโอกาสประสบความสำเร็จน้อยกว่า มีโอกาสเกิดอาการแทรกซ้อนมากกว่า และมีการใช้ยาและต้องการการดูแลที่มากกว่า เป็นต้น

๓. ควรเพิ่มเติมประเด็นของการป้องกันการเกิดโรคมะเร็งชนิดเม็ดเลือดขาว ตั้งแต่ขั้นตอนของการวางแผนครอบครัวและมาตรฐานการดูแลพื้นฐานต่อผู้ป่วย จนถึงขั้นการรักษาที่มีโอกาสที่จะทำให้หายขาดได้ คือการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดเข้าไปในโครงร่างวิจัยด้วย และเนื้อหาที่ว่าประเทศไทยยังไม่มี “local database” ของผู้บริจาคสำหรับการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดจากผู้บริจาคที่ไม่ใช่พี่น้องนั้น ควรใช้คำว่า “local stem cell bank” แทน

๔. ตามหลักการโดยทั่วไป โอกาสที่จะมีผู้บริจาคเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดที่มาจากพี่น้องที่ไม่เป็นโรคและมีความเข้ากันได้ของเนื้อเยื่อ (Matched sibling) มีเพียงร้อยละ ๑๙ เท่านั้น ซึ่งเป็นการคาดการณ์โอกาสที่มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงมักจะมีโอกาสน้อยกว่านี้ เนื่องจากโอกาสที่พ่อหรือแม่ที่เป็นพาหะของโรคชนิดนี้จะมีโอกาสร้อยละ ๕๐ ที่จะมิบุตรเป็นหรือไม่เป็นโรคมะเร็งชนิดเม็ดเลือดขาว

๕. ความแตกต่างระหว่างความไม่เสมอภาคในแต่ละสิทธิประกันสุขภาพนั้น ควรพิจารณาตัดเนื้อหาส่วนนี้ออก เนื่องจากไม่มีความจำเป็นและเป็นการสะท้อนการบริหารจัดการที่ยังไม่ดีพอของระบบสาธารณสุขของประเทศไทย

๖. เนื่องจากศักยภาพในการบริการค่อนข้างจำกัดจึงอาจไม่สามารถรองรับผู้ป่วยที่จะทำการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดได้ทุกราย ดังนั้นจึงควรมีหลักเกณฑ์ในการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม ซึ่งในปัจจุบันมีหลายแนวคิด เช่น แบบการจับฉลาก แบบการมาก่อนได้ก่อน แบบตามระดับความรุนแรงของโรค เป็นต้น ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าหลักเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดคือการพิจารณาจากความรุนแรงของโรค

ประกอบกับโอกาสในการได้ผลลัพธ์ที่ดีจากการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดจากเกณฑ์ของ Lucarelli เพื่อตัดสินใจว่าผู้ป่วยรายใดควรได้รับการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดก่อนหรือหลัง

๖. ผู้เชี่ยวชาญอภิปรายว่าการเก็บข้อมูลในโรงพยาบาลเอกชนที่มีบริการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดยังไม่เหมาะสมในการศึกษาระยะแรกด้วยเหตุผลสำคัญ คือ ๑) หน่วยบริการของเอกชนอาจไม่สามารถรับเงื่อนไขการจ่ายเงินจาก สปสช. ได้เหมือนกับโรงพยาบาลรัฐ โดยไม่มีการเรียกเก็บเพิ่มเติมไม่ว่าจะกรณีใดๆ รวมทั้งเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ป่วยเพื่อทำการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดอาจไม่เหมือนกับโรงพยาบาลรัฐ ๒) ผู้ที่เลือกใช้บริการจากโรงพยาบาลเอกชนอาจมีความพร้อมด้านการจ่ายจากรักษาพยาบาลอยู่ก่อนแล้ว ๓) ลักษณะของการให้บริการมีความแตกต่างกันมากเกินไป เนื่องจากโรงพยาบาลเอกชนเน้นการให้บริการทางการแพทย์ในเชิงธุรกิจมากกว่าโรงพยาบาลรัฐ ๔) ยังไม่มีหน่วยปลูกถ่ายของโรงพยาบาลเอกชนรายใดในประเทศไทยที่สามารถทำการปลูกถ่ายแบบ Unrelated HSCT ได้ เนื่องจากยังไม่ผ่านการรับรองจากการคณะกรรมการปลูกถ่ายอวัยวะของแพทยสภา นักวิจัยจึงควรทำการสำรวจในโรงพยาบาลที่เป็นโรงเรียนแพทย์ของต่างจังหวัดที่ได้เตรียมบุคลากรไว้แล้วและเตรียมจะเปิดหน่วยบริการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดในอนาคต คือ โรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และโรงพยาบาลโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อทราบถึงแนวโน้มการขยายบริการในอนาคตด้วย โดยมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในแบบสอบถาม คือ หน่วยบริการนั้นเตรียมไว้สำหรับผู้ป่วยที่มีข้อบ่งชี้ในการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดในหลายๆ โรค ไม่ใช่เฉพาะผู้ป่วยธาลัสซีเมียเพียงอย่างเดียว

๗. การสัมภาษณ์เชิงคุณภาพฝั่งอุปสงค์ (ผู้ป่วย) นั้น สามารถพิจารณาจากการสอบถามถึงคุณภาพชีวิต (Quality of life) เพิ่มเติม เพื่อจะเพิ่มมิติจากที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพเพียงอย่างเดียวเป็นกึ่งเชิงปริมาณมากขึ้น (Semi-quantitative) อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์หลักของการศึกษารั้งนี้ เป็น เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการขยายบริการการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดให้กับผู้ป่วยธาลัสซีเมียชนิดรุนแรง ผู้เชี่ยวชาญอภิปรายว่า การสอบถามเรื่องคุณภาพชีวิตจะต้องทำในจำนวนตัวอย่างที่มากเพียงพอและต้องมีกลุ่มที่จะเปรียบเทียบ เนื่องจากการเก็บข้อมูลจากผู้ป่วยเพียงกลุ่มเดียวอาจเป็นข้อด้อยที่ทำให้ไม่สามารถตีพิมพ์เผยแพร่ได้ และเครื่องมือในการเก็บข้อมูลหรือแบบสอบถามก็ไม่ได้มีความเฉพาะเจาะจงกับโรคธาลัสซีเมีย ดังนั้นด้วยเวลาที่จำกัดที่ประชุมลงมติในเบื้องต้นว่าการสำรวจฝั่งอุปสงค์นั้นจะเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเท่านั้น

๘. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ทำการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดไปแล้ว กลุ่มที่ทราบว่าตนเองจะต้องทำการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดและกำลังรอการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดอยู่ และกลุ่มที่ยังไม่เข้าเกณฑ์ที่จะทำการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดได้ และต้องทำการให้เลือดพร้อมยาขับเหล็กต่อไป เพื่อให้ทราบและเข้าใจประสบการณ์ ความรู้และทัศนคติของแต่ละกลุ่ม ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์นั้นไม่ต้องการจำนวนตัวอย่างในการวิจัยมากนัก

๙. ผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ระวังในเรื่องประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน (Sensitive issues) และอาจส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้ป่วยและญาติ โดยเฉพาะในกลุ่มที่ไม่สามารถรักษาโดยการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดได้ อาจเนื่องมาจากไม่มีพี่หรือน้อง เป็นต้น ซึ่งการสัมภาษณ์อาจเป็นการให้ความหวังผู้ป่วยหรือก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรง (Psychic trauma) ดังนั้น ผู้ป่วยบางกลุ่มจึงไม่ควรถูกสัมภาษณ์ เช่น ผู้ป่วยที่เป็นลูกคนเดียวไม่มีพี่น้อง ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยจึงขอให้ผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาและพิจารณาข้อคำถามนอกเหนือไปจากที่ขอรับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Ethics Committee, EC) เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาจากการคาดหวังและเปลี่ยนแปลงทัศนคติว่าการได้รับการรักษาในปัจจุบันของผู้ป่วยเองไม่เหมาะสมหรือไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุดที่ผู้ป่วยสมควรได้รับ อันจะทำให้เกิดความลำบากของแพทย์และโรงพยาบาลต่อการดูแลรักษาผู้ป่วยต่อไปในอนาคต

๑๐. เนื่องจากกระบวนการขอรับรองจาก EC ในโรงพยาบาล/สถาบันใช้เวลายาวนานอาจใช้เวลามากกว่า 2 เดือนหากต้องมีการปรับแก้ ดังนั้นที่ประชุมจึงมีมติว่าการสำรวจในส่วนของผู้ให้บริการหรือฝั่งอุปทาน (Supply side) ควรสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลให้แล้วเสร็จก่อนภายในช่วงครึ่งแรกของเดือน พฤษภาคม จากนั้นจึงพิจารณาในส่วนของผู้ป่วยและผู้ดูแลหรือฝั่งอุปสงค์ (Demand side) โดยผู้เชี่ยวชาญอภิปรายว่า โรงพยาบาลที่ทำการปลูกถ่ายอยู่ ณ ปัจจุบัน มีการกำหนดเกณฑ์เพื่อคัดเลือกผู้ที่เหมาะสมในการปลูกถ่ายเซลล์ต้นกำเนิดเม็ดเลือดที่ชัดเจน พร้อมด้วยมีประสบการณ์และแนวทางการรักษาที่เหมาะสมแล้ว การสำรวจความคิดเห็นต่อการจัดสรรทรัพยากร (Rationing) จากฝั่งผู้ป่วยจึงไม่มีความจำเป็น ดังนั้นเพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติจึงมอบผู้เชี่ยวชาญ ๑ ท่านทำการพิจารณาและปรับแก้แบบสอบถามฝั่งอุปทานร่วมกับนักวิจัยของ HITAP ในช่วงอาทิตย์สุดท้ายของเดือนเมษายน (๒๙ เมษายน ๒๕๕๔) หลังจากนั้นจะส่งให้สถาบันที่เกี่ยวข้องทั้งหมดกรอกข้อมูลในแบบสอบถาม และใช้เวลาแต่ละสถาบันตอบแบบสอบถามและส่งกลับมาภายในอาทิตย์ที่สองของเดือนพฤษภาคม (๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๔)

ท้ายสุด มีการตกลงกันในที่ประชุมว่าการประชุมผู้เชี่ยวชาญครั้งถัดไปจัดขึ้นในวันพฤหัสบดี ที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔ โดยเริ่มประชุมเวลา ๑๔.๓๐ น. ถึงเวลา ๑๗.๐๐ น. เพื่อพิจารณาผลการสำรวจของสถานพยาบาลผู้ให้บริการ และวางแผนดำเนินการสำรวจในผู้ป่วยและผู้ดูแลผู้ป่วย

สิ้นสุดการประชุมเวลา ๑๗.๐๐ น.

ภก. สุรัชย์ โกติรัมย์
ผศ.ดร.อุษา ฉายเกสิดแก้วและภญ.พัทธรา ลีพหรวงศ์

ผู้สรุปรายงานการประชุม
ผู้ตรวจรายงานการประชุม